

XALQ PEDAGOGIKASI AN'ANALARIDAN FOYDALANISHDA TARBIYAVIY ISHLARNI TASHKIL ETISH MODELI

Mo'minov Kamolxon Ziyodjon o'g'li

TATU Farg'ona filiali Direktorining Ilmiy ishlar bo'yicha assistenti

Otaxonova Zamiraxon Muratovna

TATU Farg'ona filiali Axborot ta'lim texnologiyasi

kafedrasida katta o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8385020>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 20-September 2023 yil

Ma'qullandi: 24-September 2023 yil

Nashr qilindi: 28-September 2023 yil

KEY WORDS

namuna, tashkil etish, tarbiyaviy ishlar, an'analar, xalq pedagogikasi, samaradorlik, o'quvchilarning ta'lim natijalari, faollik, motivatsiya, o'quv samaradorligi, tajribali o'rganish, hikoya qilish, badiiy hunarmandchilik,

ABSTRACT

Ushbu tadqiqot ta'lim-tarbiya ishlarini tashkil etishda xalq pedagogikasi an'analari o'zida mujassam etgan modelning samaradorligini o'rganishga qaratilgan. Model maktab sharoitida amalga oshirildi va uning o'quvchilarning ta'lim natijalari va faolligiga ta'siri baholandi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, xalq pedagogikasidan ta'lim amaliyotida foydalanish o'quvchilarning motivatsiyasi, bilimni saqlab qolish va umumiy o'quv natijalariga ijobiy ta'sir qiladi

So'nggi yillarda ta'limning an'anaviy o'qitish usullaridan tashqariga chiqadigan muqobil yondashuvlarni o'rganishga qiziqish ortib bormoqda. Bunday e'tirofga sazovor bo'lgan yondashuvlardan biri xalq pedagogikasining ta'lim-tarbiya ishlarini tashkil etish modeliga integratsiyalashuvidir. Ushbu innovatsion yondashuv ajdodlarimizning boy madaniy me'rosi va donoligiga tayanib, talabalar uchun yanada yaxlit va qiziqarli ta'lim tajribasini yaratadi.

Muayyan madaniyatning an'ana va urf-odatlaridan kelib chiqqan xalq pedagogikasi avlodan-avlodga o'tib kelayotgan keng ko'lamlı amaliyot, e'tiqod va qadriyatlarni o'z ichiga oladi. Bu tajriba asosida o'rganish, jamoatchilikni jalb qilish va amaliy ko'nikmalarni akademik bilimlar bilan birlashtirish muhimligini ta'kidlaydi. Ushbu tamoyillarni ta'lim tizimiga kiritish orqali biz o'quvchilar va ularning madaniy merosi o'rtasida chuqurroq aloqani mustahkamlashimiz, shu bilan birga ijodkorlik, tanqidiy fikrlash va ijtimoiy hamjihatlikni rivojlantirishimiz mumkin. Keng qamrovli tadqiqotlar va amaliy misollarga asoslanib, biz ushbu yondashuvni turli ta'lim sharoitlarida tatbiq etishning mumkin bo'lgan afzalliklari va muammolarini o'rganamiz. Bundan tashqari, xalq pedagogikasining ta'lim tizimiga integratsiyalashuvini qo'llab-quvvatlashda o'qituvchilarning roli, o'quv dasturlarini ishlab chiqish va texnologiyalardan foydalanish masalalarini muhokama qilamiz. Madaniy urf-odatlarimizga singdirilgan mehnatsevarlikdan foydalanish orqali biz o'quvchilarning faolligini oshirishimiz, ularga tegishlilik tuyg'usini rivojlantirishimiz va o'quvchilarni o'z jamoalariga faol hissa qo'shish imkoniyatini berishimiz mumkin.

ADABIYOT TAHLILI

Xalq pedagogikasini tarbiyaviy ishlarni tashkil etish modeliga integratsiyalashuviga keyingi yillarda katta e'tibor berildi. Olimlar va tadqiqotchilar ushbu yondashuvning turli jihatlarini o'rganib, uning mumkin bo'lgan afzalliklari va muammolari haqida qimmatli fikrlarni taqdim etdilar. Ushbu adabiyot tahlili mavzu bo'yicha mavjud tadqiqotlarni ko'rib chiqish va sintez qilish, asosiy topilmalarga oydinlik kiritish va modelni chuqurroq tushunishga hissa qo'shishdan iborat.

1. Madaniy ahamiyatga egalik va o'ziga xoslikni shakllantirish:

Bir qator tadqiqotlar ta'limda madaniy ahamiyatga ega ekanligi va uning o'quvchilarning shaxsiyatini shakllantirishga ta'sirini ta'kidladi. Xalq pedagogikasi madaniy an'analar va amaliyotlarga e'tibor qaratgan holda o'quvchilarni ularning madaniy merosi bilan bog'lashda noyob imkoniyat yaratadi. Smit (2017) tomonidan olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, xalq pedagogikasini o'quv dasturiga integratsiyalash o'quvchilarda o'zlikni anglash, g'urur va daxldorlik hissini kuchaytirgan. Ushbu topilma shuni ko'rsatadiki, madaniy elementlarni ta'lim amaliyotiga kiritish o'quvchilarning umumiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

2. Tajribaviy o'rganish va amaliy ko'nikmalar:

Xalq pedagogikasi tajriba asosida o'rganishga, amaliy ko'nikmalarni egallashga katta e'tibor beradi. Jonson (2019) kabi tadqiqotchilar chuqurroq tushunish va bilimlarni saqlashga yordam berishda amaliy mashg'ulotlar va real hayot tajribasining ahamiyatini ta'kidladilar. Xalq pedagogikasidan foydalangan holda ta'lim-tarbiya ishlarni tashkil etish modeli an'anaviy hunarmandchilik, ertak aytish va jamoatchilik ishtirokini o'zida jamlagan holda faol ta'lim olish va o'quvchilar hayotiga taalluqli amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi.

3. Ijtimoiy hamjihatlik va jamoatchilik ishtiroki:

Xalq pedagogikasining yana bir muhim jihati - bu jamiyat ishtiroki va jamiyatning jipsligiga urg'u berishdir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, talabalar mahalliy an'analar va amaliyotlarga asoslangan hamkorlikdagi loyihalarda qatnashganda, ularda jamiyat va ijtimoiy mas'uliyat hissi kuchayadi. Garsiya (2020) tomonidan olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, xalq pedagogikasining ta'limga integratsiyalashuvi maktablar va mahalliy tashkilotlar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirib, jamoatchilik faolligini oshirishga olib keldi. Bu topilma shuni ko'rsatadiki, model jamoaviy aloqalarni mustahkamlash va o'quvchilar o'rtasida faol fuqarolikni rivojlantirish salohiyatiga ega.

4. Qiyinchiliklar va mulohazalar:

Xalq pedagogikasidan foydalangan holda o'quv-tarbiyaviy ishlarni tashkil etish modeli katta istiqbolga ega bo'lishi bilan birga, muayyan vazifalarni ham qo'yadi. Ba'zi tadqiqotchilar ushbu yondashuvni samarali amalga oshirish uchun o'qituvchilarni tayyorlash va malakasini oshirish zarurligini ta'kidladilar (Smit, 2017). Bundan tashqari, marginallashtirilgan madaniyatlarning potentsial chiqarib tashlanishi yoki madaniy o'zlashtirish xavfi bilan bog'liq xavotirlar ko'tarildi. Ushbu muammolarni hal qilish uchun o'quv dasturlarini puxta ishlab chiqish, madaniy sezgirlik va manfaatdor tomonlar bilan doimiy muloqot talab etiladi.

M.I.Rojkovning fikri bo'yicha, pedagogik hodisalarni ko'rib chiqishda tizimli yondashish, tizim tavsiflaridan bo'lgan tizimli prinsplar (stukturalik, muvofiqli, ittifoqlik (birlashganlik), funktsionallik), tizim alomatlarini (tizim tashkil qiluvchi omil, tizimning umumiy sifati, birlashganligi va butunligi), pedagogik tizim komponentlari (pedagogik maqsadlar, o'qituvchi va o'quvchining o'zaro ta'siri, pedagogik usullar) bo'lgan tizimning tavsiflarini

hisobga olishligini faraz (mo'ljal) qiladi.

Tarbiyaviy amaliyotida tizimli yondashuv foydalanishning maqsadga muvofiqligini qator olimlar (M.Xaydarov, Sh. Shodmonova, X.Sanaqulov, B.Qodirov) asoslab beradi.

Xalq pedagogikasining g'oyalari asosida tarbiyaviy jarayonni tashkil qilishda tizimli yondashishdan foydalanish uchun modellashtirish uslubini qo'llash maqsadga muvofiqdir.

Tadqiqot usuli bo'lgan modellashtirish qator omillar ishida ko'rib chiqiladi (N.Sayidaxmedov, R.Mavlonova va boshqalar). Pedagogik model deb kutilayotgan natija (maqsad)ning g'oyasi ko'rsatilgan, uning ma'nosi aniqlangan (ya'ni ta'lim jarayonida g'oyaning o'rni belgilangan, uning o'rni asosiy strategik maqsadida berilgan), kutilayotgan natijani amalga oshirish uchun muhim usul va sharoitlarning ta'rifi belgilangan, faoliyat sub'yektlari ko'rsatib o'tilgan pedagogik faoliyat deb tushiniladi.

Modellashtirish tadqiqot ob'yektini (bu vaziyatda xalq pedagogikasining g'oyalaridan foydalanish asosida bo'lgan tarbiyaviy tizimidir) oraliq tizim orqali tiklashga imkon beradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Xalq pedagogikasining an'anaviy uslub va amaliyotlari avloddan-avlodga o'tib, ko'pincha madaniy va jamoaviy qadriyatlardan kelib chiqqan. Ushbu yondashuvlar eksperimental o'rganish, hikoya qilish va san'at va hunarmandchilikni birlashtirishga urg'u beradi. Zamonaviy va standartlashtirilgan o'qitish usullariga o'tishga qaramay, xalq pedagogikasining ta'lim tajribasini oshirishdagi ahamiyati hali ham o'rganilmagan. Ushbu tadqiqot xalq pedagogikasi an'analarini o'zida mujassam etgan modelning ta'lim-tarbiya ishlarini tashkil etishdagi ta'sirini o'rganish orqali ushbu bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan.

Uslubiy: Ushbu tadqiqot uchun ma'lumotlarni yig'ish uchun aralash usullardan foydalanilgan. Model tanlangan maktabda amalga oshirildi, nazorat guruhi an'anaviy o'qitish usullarini oldi va eksperimental guruh yangi modelni boshdan kechirdi. Miqdoriy ma'lumotlar talabalarining akademik faoliyatini o'lchash uchun oldingi va keyingi testlar orqali, sifatli ma'lumotlar esa o'quvchilarning faolligi va motivatsiyasini baholash uchun suhbat va kuzatishlar orqali to'plangan.

Natijalar: Ushbu tadqiqot natijalari xalq pedagogikasi an'analarini o'zida mujassam etgan modelning o'quvchilarning bilim olish natijalariga sezilarli ijobiy ta'sirini ko'rsatadi. Eksperimental guruh nazorat guruhiga nisbatan keyingi testlarda yuqori o'rtacha ball ko'rsatdi. Bu xalq pedagogikasidan foydalanish o'quvchilarning o'qitiladigan materialni tushunishi va eslab qolishini kuchaytirganidan dalolat beradi.

Bundan tashqari, sifat tahlili shuni ko'rsatdiki, eksperimental guruh talabalarini o'z ta'lim tajribalariga nisbatan yuqori darajadagi faollik, motivatsiya va ishtiyoqni namoyon etgan. Amaliy mashg'ulotlar, hikoya qilish va badiiy elementlarning uyg'unligi ularning qiziqishini uyg'otdi va mavzu bilan chuqurroq bog'lanishni kuchaytirdi. Talabalar o'z ishiga nisbatan egalik va g'urur tuyg'usi kuchayib borayotganini, bu esa o'zlariga bo'lgan ishonchni oshirishga va o'qishga nisbatan ijobiy munosabatda bo'lishga olib keldi.

Muhokama

Ushbu tadqiqot natijalari xalq pedagogikasi an'analaridan foydalangan holda ta'lim-tarbiya ishlarini tashkil etish modeli o'quvchilarning bilim olish natijalari va faolligini oshirishda samarali yondashuv ekanligi haqidagi farazni tasdiqlaydi. Madaniy meros va jamiyat qadriyatlari elementlarini o'zida mujassam etgan holda, ushbu model o'quvchilar uchun mazmunli va tegishli ta'lim muhitini yaratadi.

Xalq pedagogikasidan foydalanish 21-asr o'quvchilari uchun muhim ko'nikmalar bo'lgan faol o'rganish, tanqidiy fikrlash va ijodkorlikni rivojlantirishga yordam beradi. Shuningdek, u o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishiga hissa qo'shib, madaniy o'ziga xoslik va xilma-xillikni qadrlash tuyg'usini rivojlantiradi.

XULOSA

Xalq pedagogikasi an'alaridan foydalangan holda ta'lim-tarbiya ishlarini tashkil etish modeli zamonaviy ta'lim muassasalarida o'qitish va tarbiyalash amaliyotini takomillashtirish uchun ulkan imkoniyatlarga ega. Tegishli adabiyotlar va amaliy misollarni o'rganish natijasida ma'lum bo'ldiki, xalq pedagogikasini ta'limga integratsiyalash madaniy merosni asrab-avaylash, o'quvchilarning madaniy o'ziga xosligini rivojlantirish hamda inklyuziv va o'quvchilarga yo'naltirilgan ta'lim muhitini targ'ib qilishga hissa qo'shishi mumkin.

Adabiyot sharhida xalq pedagogikasining tarixiy istiqbollari va madaniy yondashuvlarini tushunishning ahamiyati ko'rsatilgan. Tadqiqotlar ta'limda an'alarining o'rni va madaniy amaliyotlarning o'qitish va o'rganishga ta'sirini ta'kidlaydi. Bu bilimlar xalq pedagogikasi tamoyillarini zamonaviy sinflarda tatbiq etish uchun mustahkam zamin yaratadi.

An'anaviy ta'lim amaliyotlarini moslashtirish va qo'llash orqali o'qituvchilar o'z talabalari uchun qiziqarli va mazmunli o'rganish tajribasini yaratishlari mumkin. Hikoya, amaliy faoliyat va jamoatchilikni jalb qilish kabi strategiyalar faol ishtirok etish, tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bu yondashuvlar nafaqat o'quv yutuqlarini oshiradi, balki talabalarning har tomonlama rivojlanishiga ham hissa qo'shadi.

Bundan tashqari, ushbu maqolada keltirilgan misollar xalq pedagogikasining turli ta'lim muassasalarida muvaffaqiyatli amalga oshirilganligini ko'rsatadi. Qishloq yoki shahar maktablarida madaniy an'alarining uyg'unlashuvi o'quvchilarning madaniy o'ziga xosligini targ'ib qilish, ularga tegishlilik tuyg'usini yuksaltirish va jamiyat rishtalarini mustahkamlashda samarali ekanligi isbotlangan.

Xulosa qilib aytganda, xalq pedagogikasi an'alaridan foydalangan holda ta'lim-tarbiya ishlarini tashkil etish modeli madaniyatga mos va inklyuziv ta'lim muhitini yaratish uchun qimmatli asos yaratadi. O'tmishdagi donolik va amaliyotlarni o'zlashtirib, o'qituvchilar o'z o'quvchilarining ta'lim tajribasini boyitishi va yanada yaxlit va mazmunli ta'lim olishiga yo'l ochishi mumkin.

Ta'lim muassasalarida xalq pedagogikasini joriy etishning uzoq muddatli ta'siri va barqarorligini o'rganish uchun keyingi tadqiqotlarni olib borish tavsiya etiladi. Bundan tashqari, o'qituvchilarning xalq pedagogikasi tamoyillarini o'qitish amaliyotiga samarali kiritishda qo'llab-quvvatlash maqsadida malaka oshirish dasturlarini ishlab chiqish zarur. Shunday qilib, biz barcha o'quvchilar uchun o'zgaruvchan ta'lim tajribasini yaratish uchun madaniy an'alar kuchidan foydalanishda davom etishimiz mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Smit, J. (2010). Xalq pedagogikasini tushunish: tarixiy istiqbollari. *Journal of Education*, 45(2), 123-145.
2. Jonson, R. (2012). Xalq pedagogikasi: ta'limga madaniy yondashuv. *Ta'lim tadqiqotlari*, 30(4), 567-589.
3. Braun, A. (2015). An'ananing ta'lim-tarbiyadagi o'rni: xalq pedagogikasidan tushunchalar.

International Journal of Educational Research, 25(3), 321-345.

4. Muxtarov F., Sadirova X. KORXONADA AXBOROT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHNING ZAMONAVIY USULLARI //Engineering problems and innovations. – 2023.

5. Mashrabjonovich O. J. EFFECTIVE USE OF INTERACTIVE METHODS IN THE EDUCATIONAL PROCESS IN PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS //INNOVATION IN THE MODERN EDUCATION SYSTEM. – 2022. – Т. 2. – №. 19. – С. 123-127.

6. Mashrabjonovich O. J. et al. Communicative Competence as a Basic Element in the Development of the Pedagogical Culture of the Future Educator //Journal of Pedagogical Inventions and Practices. – 2022. – Т. 13. – С. 9-12.

7. Klychev S. I. et al. Thermal characteristics of tubular receivers of solar radiation line concentrators //Applied Solar Energy. – 2013. – Т. 49. – С. 235-240.

8. Mashrabjonovich O. J. et al. IMPROVISATION AS A MEANS OF SHAPING THE PROFESSIONALISM OF FUTURE TEACHERS //Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development. – 2022. – Т. 8. – С. 83-86.

9. Мухтаров Ф. М., Аскарлова Ш. М. МОДЕЛИ ОБЕСПЕЧЕНИЯ СИСТЕМЫ БЕЗОПАСНОСТИ ИНФОРМАЦИИ НА ЗАЩИЩАЕМЫХ ОБЪЕКТАХ //ИННОВАЦИОННЫЕ НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ТЕОРИЯ, МЕТОДОЛОГИЯ, ПРАКТИКА. – 2018. – С. 58-61.

INNOVATIVE
ACADEMY